

PROLOG

ATT INTE LÄNGRE KUNNA SE

Allt blev mörkt. Svart som sorgkläder. Och sedan uppstod ett sporadiskt flimmer, fläckar av det slag man ser innanför ögonlocken när man kniper ihop ögonen mot solen, kniper lika hårt som när man knyter näven vid smärta eller starka känslor.

Givetvis beskrev hon det inte alls på det viset. Ett tioårigt friskt men oroligt barn formulerar sin ångest utan poetiska utsmyckningar.

»Mamma, det är helt mörkt!«

Monas röst lät kvävd. Jämmer? Ja, men inte enbart. Hon hade ofrivilligt låtit lite skamsen, något hennes mor tog på stort allvar varje gång det inträffade. För Mona spelade aldrig någonsin ångerköpt. Skammen kunde anas i ett ord, en attityd eller en betoning och det betydde att en obehaglig sanning hade uppdagats.

»Mamma, det är alldeles mörkt!«

Mona var blind.

Det tycktes inte finnas någon orsak. Ingenting särskilt hade hänt; Mona satt och gjorde sin matteläxa vid köksbordet där hennes mor späckade en stek med vitlöksklyftor. Mona hade för ovana att huka då hon skrev och när hon nu lutade sig över räknehäftet tog hon försiktigt av sig sitt hängsmycke som var lite i vägen. I samma stund lade sig en mörk skugga över ögonen som om de blev straffade för

att de var så blå, så stora och så klara. Skuggan kom inte utifrån som den gör när det mörknar eller när ljuset i en teatersalong tonar bort; mörkret berövade henne synen inifrån kroppen. En ogenomtränglig hinna dolde de geometriska figurerna i hennes häfte, det bruna bordet, steken en bit bort, hennes mor i det vita förklädet, kakelplattorna i köket, hennes far som satt i rummet intill, lägenheten i Montreuil, den gråa hösthimlen ovanför staden, ovanför hela världen. Mona omgavs av mörker som om hon blivit utsatt för trolldom.

Hennes mor ringde snabbt familjens läkare. Hon beskrev oredigt sin dotters beslöjade syn och preciserade, eftersom doktorn bad om det, att Mona varken tycktes ha svårt att tala eller hade blivit förlamad.

»Det påminner om en TIA«, sade han utan att vilja säga mer än så.

Han ordinerade stora doser aspirin och framhöll att Mona genast måste åka till akuten på sjukhuset Hôtel-Dieu. Han skulle ringa dit och be en kollega ta prover. Att han tänkte på just den kollegan var ingen slump: det var en fantastisk barnläkare, dessutom omtalad som en mycket skicklig ögonläkare och hypnosterapeut. Normalt varar ett synbortfall bara i tio minuter, sade han och lade på. Då hade det redan gått en kvart sedan Monas kvävda utrop.

När de satt i bilen grät hon och klappade sig i tinningarna. Hennes mor tog tag i hennes armar trots att även hon hade velat klappa på det lilla runda sköra huvudet, ungefär som på en krånglande maskin man hoppas få igång. Fadern, som satt vid ratten i deras gamla skumpiga Volkswagen, önskade att han hade kunnat ta på sig den sjuka som drabbat dottern. Han var arg eftersom han var övertygad om att det hade hänt något i köket som frun och dottern dolde för honom. Han gick igenom alla tänkbara orsaker, alltifrån en het ångpust till ett ödesdigert fall. Men nej, Mona upprepade det tusen gånger:

»Det bara kom av sig självt!«

Men fadern trodde henne inte.

»Man blir inte blind 'bara så där'!«

Men jo: man kan faktiskt bli blind »bara så där«. Och nu var *man* en tioårig Mona som grät av rädsla och kanske förväntade sig att tårarna skulle lösa upp hinnan som blockerade synen denna mörknande oktobersöndag. När de var framme vid sjukhuset intill Notre-Dame på Île de la Cité, slutade hon plötsligt snyfta och stelnade till:

»Mamma, pappa, jag börjar kunna se igen!«

Det blåste kallt ute på gatan och hon skakade på huvudet för att hjälpa synen på traven. Slöjan framför ögonen försvann som när man drar upp en jalousi. Först framträdde omgivningens konturer, sedan ansiktsdrag, intilliggande föremål, fasadernas struktur och färg, ja, alla färger, från de ljusaste till de mörkaste. Mona kunde se sin mors slanka gestalt, smala hals och tunna armar, och sin kraftigare far. Till slut fick hon på avstånd syn på en grå duva som lyfte och flög iväg. Mona blev överlycklig. Blindheten som slagit till hade släppt taget. Den hade farit igenom henne likt en kula som tränger genom huden och ut på andra sidan kroppen, vilket förvisso gör ont men tillåter organismen att läka. *Ett mirakel* tänkte hennes far, som nogsamt räknat de minuter krisen varat: sextiotre.

På ögonmottagningen på Hôtel-Dieu var det inte tal om att låta Mona åka hem innan man genomfört en mängd undersökningar, ställt diagnos och skrivit ut recept. Ångesten hade dämpats, men inte helt och hållet försvunnit. En sköterska visade dem till ett rum på första våningen där barnläkaren, som blivit upprörd av familjens läkare, hade sin mottagning. Doktor Van Orst hade mörk hy och var skallig trots sin relativt låga ålder. Hans lysande vita rock utgjorde en skarp kontrast till de sjukligt gröna väggarna. Han hade bevitnat många tragiska levnadsöden men gjorde ett sympatiskt intryck med sitt breda leende och sina skrattrynkor.

»Hur gammal är du?« frågade han med hes rökröst.

*

Mona var tio år och enda barnet till föräldrar som älskade varandra. Mamman, Camille, närmade sig fyrtio. Hon var ganska kort

i rocken, hade rufsigt kortklippt hår och kunde vara smått spydig ibland; en påminnelse om hennes uppväxt i förorten. Hennes charm bestod enligt hennes man i att hon var »lite slarvig«, men hon var fruktansvärt bestämd av sig: i hennes person förenades anarki med pondus. Hon arbetade på en personaluthyrningsfirma där hon var uppskattad, engagerad och nitisk. I alla fall på förmiddagarna. På eftermiddagarna sysslade hon med annat. Då ägnade hon sig till hundra procent åt ideellt arbete. Allt var värt uppmärksamhet, från isolerade gamlingar till misshandlade djur. Paul hade fyllt femtiosju. Camille var hans andra hustru. Den första hade försvunnit med hans bäste vän. Paul brukade klä sig i en kavaj som dolde skjortornas nötta kragar och arbetade hårt med att sälja begagnade föremål i mindre skala; det han brann för var amerikanskt femtiotal: jukeboxar, flipperspel, affischer . . . Och eftersom allt hade börjat i tonåren då han samlade på nyckelringar med hjärtan hade han numera en imponerande samling som han inte tänkte sälja och som ingen annan heller var intresserad av. På grund av internets utveckling hade hans butik, som låg ute i Montreuil, med nöd och näppe överlevt. Paul hade dragit nytta av sitt kunnande och startat en hemsida som han uppdaterade med jämna mellanrum och dessutom översatte till engelska. Trots sitt nästintill obefintliga affärssinne hade han lyckats få kontakt med flera uppmärksamma samlare som regelbundet räddade honom från ruinens brant. Föregående sommar hade han reparerat flipperspelet »Wishing Well« från 1955 och fått en nätt summa på tiotusen euro för det. Det gjorde gott efter flera magra månader . . . Och sedan åter igen, ingenting. Kristider, påstods det. Paul drack dagligen en flaska rött vin i butiken, tomflaskan placerade han som en trofé på ett torkställ av det slag Marcel Duchamp gjort odödligt. Han höjde glaset i sin ensamhet, utan att veta vem han skulle vara arg på. Han skålade tyst för Mona. För hennes hälsa.

*

Medan sköterskan ledde Mona genom sjukhusets labyrinter inför provtagningarna, gav doktor Van Orst, som satt i en stor fåtölj, Paul och Camille en första diagnos:

»TIA, transitorisk ischemisk attack.«

Det betydde att inre organ inte försetts med blod under en kort period och att man nu måste utreda vad det berodde på. Men Monas fall, fortsatte han, gjorde honom konfunderad: å ena sidan hade anfallet, som var mycket ovanligt hos flickor i hennes ålder, pågått i över en timme och varit så allvarligt att synen drabbats, å andra sidan hade hennes rörelseförmåga och tal inte påverkats alls. Men, tillade han och såg besvärad ut, de måste förbereda sig på det värsta.

Mona fick ta plats på en brits i en skräckinjagande apparat där hon måste ligga helt stilla. Hon blev ombedd att ta av sig sitt hängsmycke. Hon vägrade. Det bestod av en liten snäcka fäst i en fiskelina och var en lyckobringare som hade tillhört hennes mormor. Mona hade haft det länge och hennes älskade morfar hade ett likadant. De båda lyckobringande snäckorna förenade dem med varandra och hon ville inte att bandet till morfadern skulle brytas. Eftersom smycket inte innehöll metall fick hon behålla det på sig. Sedan fördes Mona, med sitt halvlånga rödbruna hår, sina fina drag och vackert rundade mun, in i en skräckinjagande tub där det lät som inne i en fabrik. Under de femton minuter tortyren pågick sjöng Mona oavbrutet för att hålla humöret uppe. Hon började med en lite väl gullig vaggvisa som hennes mor brukade nynna vid läggdags förr i tiden, därefter sjöng hon en poplåt som spelades i en loop på stormarknader och framfördes av killar med bakåtslickat hår i en musikvideo som Mona gillade; hon sjöng efterhängsna reklamjinglar; hon sjöng »Den gröna musen« till minne av dagen då hon utan framgång vrålade orden ur den gamla barnsången för att reta upp sin pappa.

När resultaten från undersökningen kom kallade doktor Van Orst till sig Camille och Paul och skyndade sig att lugna dem. Bilderna visade ingenting. Verkligen ingenting. Det enda som syntes var likformade delar av hjärnan. Ingen tumör. Men man skulle göra fler undersökningar. Hela natten: pupiller, öron, blod, skelett, muskler

och artärer. Ingenting där heller. Lugnet efter stormen. Hade den aldrig ägt rum?

Urtavlan på en klocka i korridoren på Hôtel-Dieu visade fem på morgonen. Camille kom att tänka på en barnramsa. Man skulle kunna tro, sade hon utmattad, att en ondsint varelse hade stulit Monas ögon och sedan lämnat tillbaka dem. Som om den tagit fel på offer, sade Paul. Eller som om den sänt ett tecken, en varning, och gjorde sig beredd att upprepa sitt brott, tänkte de båda utan att säga det.

*

På skolgården ringde det in. Sjätteklassarna som anfördes av sin lärare, madame Hadji, gick upp till andra våningen. Där berättade hon för barnen att de inte skulle återse sin kamrat Mona förrän efter allhelgonahelgen. Det hade hon nyss fått veta på telefon av Camille som berättat om den helvetiska natten, utan att dölja att läget var allvarligt. Barnen ställde givetvis frågor. Så Mona hade fått lov att vara ledig en vecka före alla andra?

»Hon är lite sjuk«, svarade läraren helt kort, trots att hon inte var nöjd med formuleringen.

»Lite sjuk, snacka om flyt!« utbrast Diego med gäll röst. Han fick hela klassens medhåll eftersom de flesta barn föreställer sig sjukdom som ett sesam, öppna dig mot friheten . . .

Längst ned i salen, intill de kritdammiga gardinerna, blev Lili och Jade, Monas bästa vänner som var bekanta med varenda detalj i hennes rum, ännu mer avundsjuka. Åh, vad de skulle ha velat vara tillsammans med henne! »Lite sjuk«? Ja, okej, tänkte Lili, men hon skulle säkert tillbringa dagarna med sin pappa i hans butik. Och Jade, som såg på Monas tomma bänk, föreställde sig förtjust att hon också var där, och att de hittade på lekar och historier i den anspråkslösa lokalen som var fylld med gamla prylar – en salig blandning av olikfärgade roliga och mystiska föremål från Amerika som satte barnens fantasi i rörelse. Men Lili protesterade:

»Nej, nej, när hon är sjuk är det hennes morfar Dadé som tar hand om henne och jag tycker att han är läskig.«

Jade log lite spydigt för att visa att ingenting skrämde henne, framför allt inte Monas morfar. Men innerst inne medgav hon: Jo, inför den jättelånge magre och ärrade gamlingen med dov röst var inte hon heller så kaxig . . .

*

»Hallå, pappa, det är jag.«

Klockan var tolv när Camille stelbent reste sig och ringde sin far. Henry Vuillemin vägrade skaffa mobiltelefon och besvarade alltid påringningarna på sin fasta telefon med ett korthugget avvisande »ja« som inte lät det minsta entusiastiskt. Hans dotter avskydde det och saknade den tid då hennes mor fortfarande levde och svarade i telefon. Nu talade hon med eftertryck.

»Pappa, jag måste berätta en sak: i går hände något förfärligt.«

Hon berättade allt i rätt ordning och försökte lägga band på sina känslor.

»Jaha?« sade Henry smått otåligt.

Men Camille hade kämpat så hårt för att hålla tårarna tillbaka att en snyftning kvävde hennes röst: hon fick inte fram ett ord.

»Lilla gumman, vad mer?« frågade fadern.

Det oväntade »lilla gumman« fick henne att dra efter andan och hon sade med låg röst:

»Ingenting, för tillfället, ingenting. Det ordnar sig, tror jag.«

Henry drog en djup suck av lättnad och tittade upp på gesimsens muntert runda frukter, löv och vårblommor.

»Får jag byta några ord med henne.«

Men Mona, som satt uppkruken under en röd pläd i en fåtölj i vardagsrummet, hade somnat.

Poeten Ovidius beskriver den fas då medvetandet somnar in som ett inträde i en enorm grotta bebodd av den lojt trånsjuka guden Sömn. Han föreställde sig att den var oåtkomlig för Febus, solens

herre. Mona hade lärt sig av sin morfar att den resa människor oftast gjorde var just resan mot dessa drömmens mystiska och föränderliga nejder . . . Landskap man färdades genom hela livet och därför borde vara uppmärksam på.

*

De påföljande dagarna gjorde doktor Van Orst fler undersökningar på sjukhuset. De visade fortfarande ingenting specifikt. Anledningen till att Mona varit blind i sextiotre minuter klargjordes inte, och läkaren drog sig för att använda termen »transitorisk ischemisk attack«, eftersom den förutsatte en vaskulär svaghet som han inte längre trodde på. I brist på diagnos föreslog han Mona – och hennes föräldrar – att de skulle försöka med hypnos. Den idén gjorde Paul så bestört att han inte fick fram ett ord. Mona för sin del förstod inte vad det handlade om. Hon associerade ordet med »strypleken« som hon hade hört vaga rykten om i skolan, och det gjorde henne livrädd. Van Orst förklarade, för att rätta till den felaktiga bilden, att han genom att försätta Mona i hypnos tillfälligt skulle kunna påverka hennes tankar och på så vis ge henne möjlighet att gå tillbaka i tiden. Om hon återupplevde den stund då synen försvann skulle de kanske kunna finna orsaken. Paul lade sig i. Han ville inte höra talas om hypnos, det var för farligt. Van Orst envisades inte: ett barn måste ha fullt förtroende för det som skedde om hypnosen skulle fungera. Men på grund av Monas förutfattade mening och faderns starka reaktion och motvilja var marken nu minerad. Camille å sin sida hade inte sagt någonting.

Van Orst ordinerade i stället sin unga patient en klassisk medicinsk behandling: blodprov en gång i veckan, besök hos ögonläkare och tio dagars vila. Han bad Paul och Camille att vara observanta på »alla tecken på symtom«, vilket betydde att de skulle vara ytterst uppmärksamma på hur deras dotter mådde. Han föreslog därför en konsultation hos en barnpsykiater.

»Det är mer i profylaktiskt än i terapeutiskt syfte«, försäkrade han.

Paul och Camille åhörde förvirrat hans rekommendationer, men i grund och botten återstod en fråga som bekymrade dem mer än något annat: Riskerade Mona att förlora synen på sikt? Märkligt nog nämnde doktorn aldrig hotet om ett permanent återfall, och trots föräldrarnas rädsla föredrog han att undvika ämnet. De hoppades att han undvek det därför att det, när allt kom omkring, inte fanns någon anledning att diskutera den saken.

Henry Vuillemin gick rakt på sak under samtalet med sin dotter. Han var inte den som undvek frågor, hur svåra de än var. Han brukade vara snål med telefonsamtal, utom då han ville tala med Mona, men han ringde flera gånger den veckan och ansatte Camille med varm och intresserad röst: Ja eller nej. Skulle hans älskade barnbarn, hans skatt, bli blind? Henry krävde också envist att få träffa Mona, och Camille kunde naturligtvis inte neka honom det. Hon föreslog att han skulle komma på söndagen under allhelgonahelgen, en vecka efter krisen. Paul som anade vad de talade om resignerade tyst och tömde snabbt ett glas strävt bourgognevin. Inför sin svärfar kände han sig eländigt korkad. Mona blev däremot otåligt förväntansfull när hon fick veta att han skulle komma.

Hon älskade sin älderstigne kraftfulle morfar. Hon älskade också att se hur alla han mötte lät sig charmas av hans högresta gestalt och klara blick innanför de stora fyrkantiga glasögonen. I hans sällskap kände hon sig trygg. Och hänförd. Henry hade alltid varit mån om att prata med henne som med en vuxen. Det var hon som sökte hans sällskap och njöt av det, hade roligt. Hon var aldrig rädd att inte förstå vad han sade och kunde skratta åt misstag och missförstånd. I gengäld var hon mån om att vårda sitt språk, men det var bara roligt och kändes aldrig som ett krav.

Henry ville inte förvandla henne till en lillgammal härmapa. Han ville inte vara en parodi på det slags morfar som söker fel hos unga för att med mästrande tonfall få tillfälle att rätta dem. Det låg inte för honom. Han hade aldrig sagt åt henne att göra sina läxor och brydde sig inte om vad hon fick i betyg. Dessutom tyckte han om Monas sätt att uttrycka sig. Han var fascinerad av hennes formuleringar. Varför? Det visste han inte riktigt. Han kunde inte

sätta fingret på det. Det var något med hennes barnsliga språk som fängslade honom. Handlade det om ytterligare en komponent eller något mer svårdefinierat? En tillgång eller en brist? Intrycket var desto mer förvirrande eftersom det inte var nytt: Monas »språkmelodi« hade alltid framstått som en gåta, men Henry var fast besluten att lösa den genom att lyssna.

Camille medgav ibland att hon var förvånad över relationen som hon ansåg »för bra för att vara sann«, men hon tänkte för sig själv att den var fantastisk och att den gjorde dottern lycklig. Och Henry, som gärna citerade Victor Hugos »*L'Art d'être grand-père*«, *Konsten att vara farfar*, påminde alla som ville lyssna om en av de viktigaste principerna i ett utbyte barnbarn och morfar emellan: det spelar ingen roll om man inte omedelbart förstår vad den andra säger, orden måste inte vara blommande träd i hjärnans enorma fruktträdgård. Knopparna slår ut den dag de ska slå ut om man plöjt jorden och sått sina frön.

Plogfårorna och fröna var något Henry Vuillemin talade så målande om att man genast fäste sig vid dem och inte glömde dem; det var ett enkelt och upplyftande sätt att samtala om något viktigt; orden kom först tätt och snabbt, sedan brukade han sänka farten och få ett ömsint tonfall. Han var överväldigande i kraft av sin livserfarenhet och anspråkslösa lärdom.

Så Monas relation med »Dadé« var av ett helt eget slag. Mellan morföräldrar och barnbarn, barnbarn och morföräldrar, uppstår ibland magiska band, vilket beror på att de äldre i sin livskurva återfår känslor de haft i unga år och bättre än andra förstår sig på livets vår.

Henry Vuillemin hade en vacker våning på Avenue Ledru-Rollin, ovanför Bistro du Peintre, ett litet ställe med träpanel i imiterad jugendstil. Han gick dit ned varje morgon och beställde alltid kaffe och en croissant, läste en dagstidning och bytte emellanåt några ord med andra gäster och lediga servitörer. Han tyckte sig tillhöra en svunnen tid när han efteråt långsamt flanerade till Place de la Bastille, tittade på antika möbler i skyltfönstren på Rue Faubourg-Saint-Antoine, fortsatte till Place de la République via mittremsan på Boulevard

Richard-Lenoir och sedan promenerade tillbaka längs Boulevard Voltaire. Sent på eftermiddagen gick han igenom konstböckerna som låg travade upp till taket. Henry, som var en centimeter längre än general de Gaulle, nådde utan stege eller pall även böckerna som låg överst, och av en märklig slump var det också dem han var mest nyfiken på. Hans minne var oerhört gott, men det var upp till omgivningen att hålla isär hans benägenhet att prata om sådant han hade kunskap om och hans personliga hågkomster, som han försynt slog vakt om. Mona visste vad som gällde. Det enda man inte fick ta upp var Colette Vuillemin, hans hustru som varit död i sju år. Camille nämnde henne heller aldrig av hänsyn till sin far. Hon försökt hitta en öppning emellanåt, men Henry teg som mur. Man talade inte om Colette. Någonsin. Det enda undantaget för detta tabu var den hyllning till sin avlidna hustru han bar om halsen. Det var en vacker liten snäcka fäst i en fiskelina, en snäcka de hade plockat tillsammans på Rivieran sommaren 1963 – han kom inte ihåg exakt vilken dag det var, men mindes att det varit stekhet och att han svurit henne trohet. Mona bar som sagt ett likadant halsband, ett arv från mormodern.

Vi har alla olika sätt att bedyra att vi talar sanning. Henry Vuillemin svor på »all jordens skönhet«. Uttrycket förvånade Mona och när hon hörde det ryckte hon alltid på axlarna med ett konfunderat leende: det vackra på jorden är lite grand allt och ingenting på samma gång. Och sedan undrade hon om han, hennes vördade morfar, tillhörde det som var vackert. Henry hade utan tvekan varit en tilldragande ung man och han var fortfarande imponerande, charmerande och uppseendeväckande. Hans åttioåriga tärda och seniga gestalt utstrålade en förförisk livskraft och intelligens. Men han hade ett ärr i ansiktet, från höger kindknota upp till ögonbrynet. Såret måste ha gjort mycket ont. Det hade inte bara avlägsnat en bit av huden utan också en bit av hornhinnan. Det var ett krigsminne. Ett fruktansvärt minne: den 17 september 1982 då han befann sig i Libanon för att göra ett fotoreportage på uppdrag av Agence France-Presse, blev han knivhuggen av en man tillhörande Falangistpartiet som ville förhindra att han tog sig till flyktinglägret

Shatila. Enligt ryktet pågick det massakrer där, palestinska flyktingar avrättades godtyckligt utan rättegång som hämnd för mordet på presidenten Bashir Gemayel. Henry hade velat verifiera det, vittna. Men han hade hindrats med omänskligt våld. Henry hade förlorat mycket blod och synen på ena ögat. Den skadan, i kombination med hans längd och en med åren allt magrare gestalt, hade givit honom ett nästan övernaturligt utseende. Den stilige reportern som liknade Eddie Constantine hade blivit något av en legend.

*

På allhelgonadagen mådde Mona fint. Hennes föräldrar hade sett till att den dystra novemberstämningen förvandlades till något ljust och glatt. Jade och Lili, hennes båda kompisar, hade varit där och tittat på *Toy Story*, en animerad film där dockor fick liv. De hade busat lite snällt med varandra. Mest Jade. Hon var en lekfull och söt flicka, med en antydning till asiatiska drag, blek hy och välkammade hår. Och hon hade en häpnadsväckande passion för att göra grimaser. Hon kunde förvandla sitt finmejslade ansikte till en urspårad rörlig teater där bisarra och burleska uttryck avlöste varandra som i en komedi med högt tempo. Mona bad alltid förtjust om mer.

Klockan sju ringde det på porttelefonen. Paul knep ihop läpparna och höjde på ögonbrynen. Camille svarade.

»Pappa?«

Det var Henry som punktligt infann sig. När Paul hade hälsat eskorterade han Jade och Lili hem till deras respektive föräldrar, och Mona och hennes mor välkomnade Henry. Efter ett glädjeutbrott som inte gick att hejda började Mona, som aktat sig för att berätta om det hon varit med om för vännerna, i detalj redogöra för de sextiotre plågsamma minuterna och de provningar hon utsatts för på sjukhuset. Camille avbröt henne inte.

Medan Henry lyssnade till Mona iakttog han med klinisk blick sin omgivning. Hennes rum föreföll honom oerhört sorgligt med sitt smaklösa tingeltangel. En tapet med blomgirlanger, paljettprydda prydnadssaker i form av hjärtan och djur, groteska affischer

på popstjärnor som knappt passerat tonåren, plastsmacken, rosa och bruna gosdjur, möbler som skulle passa fint i de tecknade filmernas prinsessgemak . . . Han kände sig halvt kvävd av de grälla färgerna. I den smaklösa inredningen fanns bara två andningshål: en robust amerikansk fabrikslampa från 50-talet med ledad arm som Paul hade fyndat, gett till Mona och skruvat fast på hennes skrivbord. Och ovanför sängen en inramad utställningsaffisch, en reproduktion av en målning. Färgerna var oändligt finstämda och kyliga i tonen. Målningen föreställde en naken kvinna som satt på en taburett klädd i vitt tyg. Hon var avbildad i profil och lutade sig framåt med vänster vrist vilande på höger knä. Texten lød »Musée d'Orsay Paris – Georges Seurat (1859–1891)«.

Trots undantagen konstaterade Henry att de flesta barn sorgligt nog och på grund av omgivningens bekvämlighet omgavs av meningslösa och fula föremål. Mona var inget undantag. Skönheten, den äkta konstnärliga skönheten, förekom bara i lönndom i hennes dagliga liv. Det var helt normalt, tänkte Henry, eftersom förfining och känslighet är något som byggs upp över tid. Fast – och tanken fick strupen att snöras samman – Mona hade varit nära att förlora synen och om den försvann för gott under de kommande dagarna, veckorna eller månaderna skulle hon bara få med sig minnen av grannlåt och värdelösa föremål. Ett helt liv i mörker där hon mentalt skulle erinra sig allt det fula världen skapat utan att finna flyktvägar i minnet. Det fick inte ske. Tanken var skrämmande.

Till sin dotters förtret var Henry tystlåten och frånvarande under middagen. När Mona äntligen gick och lade sig höjde Camille med beslutsam min volymen på den kromade jukeboxen så att Coltranes saxofon hindrade Mona från att höra vad de sade.

»Pappa, just nu verkar Mona . . . « (Hon tvekade inför ordvalet.)
» . . . ta det som har hänt bra. Men läkaren rekommenderade oss att uppsöka en barnpsykiater. Det kanske kommer att kännas konstigt för henne och jag undrar om inte du kan följa med henne dit så att hon känner sig trygg . . . «

»En psykiater? Skulle det kunna förhindra att hon blir blind?«

»Det är inte det det handlar om, pappa!«

»Jo, det tror jag att det är och det kommer att så förbli om ni inte vågar fråga doktorn vad som gäller! Vad hette han nu igen?»

»Han heter Van Orst och han är väldigt bra«, sade Paul lite fånigt för att få ett ord med i laget.

»Pappa, vänta lite nu«, sade Camille. »Lyssna på mig. Paul och jag kommer att göra allt vi kan för att inget ska hända Mona, hör du det? Men hon är bara tio år och vi kan inte låtsas som om ingenting har hänt. Läkaren sa att hennes psykiska tillstånd är av största vikt. Så jag ber dig bara fundera på om du vill ta hand om de besöken, för jag vet att Mona litar på dig. Hör du vad jag säger, pappa?»

Henry hörde mycket väl. Men just då hade han fått en snilleblixt, en apollinisk idé, som han nogsamt tänkte behålla för sig själv. Han skulle inte ta med sin dotterdotter till en psykiater, nej... I stället skulle hon få genomgå ett helt annat slags behandling, en behandling som skulle kompensera för allt det fula som omgav henne.

Mona, som litade fullt och fast på sin morfar och såg upp till honom mer än till någon annan vuxen, skulle följa med honom till de platser där man bevarar det vackraste människan har skapat: museerna. Om Mona olyckligtvis skulle bli blind för alltid skulle hon åtminstone ha tillgång till ett slags mental reservoar där hon kunde tanka visuell storslagenhet. Henry gjorde upp planer... En gång i veckan skulle han enligt en orubblig ritual ta med sitt barnbarn till ett museum och titta på ett konstverk – ett enda – som de först skulle betrakta under tystnad så att Mona fick tid på sig att insupa det. När hon väl hade fångslats av de utsökta färgerna och linjerna skulle han få henne att förstå hur och varför konstnärer kan berätta om livet, öppna våra ögon och skänka oss nya insikter.

Han ville alltså att hans lilla Mona skulle få tillgång till något som smälde högre än läkarkonst. Först skulle de gå till Louvren, därefter till Musée d'Orsay och slutligen till Beaubourg. Ja, han skulle finna stärkande medel till sitt barnbarn på de platser där man bevarar det djärvaste och vackraste mänskligheten har skapat. Henry tillhörde inte de konstälskare som nöjer sig med att i sin ensamhet njuta av Rafaels porträtt eller Degas rytmiska linjer i kol. Han älskade konstverkens nästan brandfarliga egenskaper. Han kunde säga:

»Konst är antingen pyroteknik eller ingenting.« Och han älskade målningar, skulpturer och fotografier som i sin helhet eller via en detalj kunde förhöja livskänslan.

I den stund Camille bad om Henrys hjälp var han uppfylld av hundratals bilder: klipporna bakom *Mona Lisa*, apan bakom Michelangelos skulptur *Den döende slaven*, den skrämde blicken hos det blonda lockiga barnet till höger i *Horatiernas ed*, de märkligt geléaktiga njurarna i Goyas *Stilleben*, jordkokorna i Rosa Bonheurs *Plöjning i Nevers*, den signatur i form av en fjärl som Whistler använt på porträttet av sin mor, van Goghs kyrka och dess vingliga kapellkrans ... Eller Kandinskijs färger, Picassos sprickor och Soulages svarta. För sin inre syn såg han alla dessa verk som väntade på att bli sedda, hörda, förstådda och älskade. Som en moteld mot mörkret som hotade Monas syn.

Henry log brett.

»Okej, jag och Mona kommer att ses varje onsdagseftermiddag. Från och med nu är det jag, och bara jag, som tar hand om den psykiatriska uppföljningen. Den sköter vi två ensamma. Är vi överens?«

»Du kommer väl att hitta någon som är bra, pappa? Du ber väl dina gamla vänner om råd?«

»Är vi överens om principen? Jag tar hand om det här utan vidare frågor och utan att någon annan lägger sig i.«

»Men du tar väl inte bara en barnpsykiater på måfå? Du måste välja noga.«

»Litar du inte på mig?«

»Jo«, sade Paul bestämt för att kompensera Camilles tveksamhet. »Mona beundrar och respekterar dig, hon älskar dig mer än någon annan, så ja, vi litar på dig.«

Camille sade ingenting, men nickade instämmande åt sin mans bestämda ord. Henry kände hur det friska ögat blänkade till när det fuktades. Coltranes saxofon vibrerade i luften. Mona sov i sitt rum, övervakad av Georges Seurat.

DEL I

LOUVREN

SANDRO BOTTICELLI

LÄR DIG ATT TA EMOT

Den stora pyramiden utanför Louvren roade Mona. Den stod helt fräckt mitt på gårdsplanen mellan palatsets stenbyggnader, och dess avvikande form, luftiga genomskinlighet och förmåga att fånga novembersolens kalla sken gjorde henne förtjust. Hennes morfar sade inte så mycket. Men hon märkte tydligt att han var på gott humör, för han kramade hennes hand och svängde lite på armen med den trygga ömhet som kännetecknar förnöjda människor. Han sade ingenting, men han var barnsligt uppspelt.

»Vad vacker pyramiden är, Dadé! Den ser ut som en stor kinesisk hatt«, sade Mona när de tog sig fram mellan turistklungorna.

Henry såg på henne och i hans leende syntes ett slags tveksamhet. Hans märkliga ansiktsuttryck gjorde Mona full i skratt. De gick in i glaspysamiden, passerade säkerhetskontrollen, åkte ned med rulltrappan och hamnade i en enorm hall som förde tankarna till järnvägsstationer och flygplatser. Luften var kvav när de styrde stegen mot Denon-entrén i trängseln. Ja, kvav, därför att nästan ingen av besökarna på de stora museerna vet vad de vill se; de rör sig tveksamt, för att inte säga oroligt, hit och dit, och luften står stilla; det blir så på platser som är offer för sin egen popularitet.

Henry böjde på sina långa magra ben så att han hamnade öga mot öga med sin dotterdotter. Det gjorde han alltid när han hade

något riktigt viktigt att säga. Hans sträva mörka röst överröstade det omgivande larmet. Det var som om den fick tyst på all världens meningslösa oväsen och tröttsamt höjda röster.

»Mona, en gång i veckan ska vi se på ett verk tillsammans – ett enda, inte fler – på det här museet. De andra besökarna vill svälja alltihop i en munskbit och fattar inte vad de missar. Vi ska vara mycket klokare, mycket förnuftigare. Vi ska titta länge på en tavla i taget utan att säga något och sedan ska vi prata om den.«

»Jaha? Jag trodde att jag skulle till doktorn.« (Hon hade velat säga »barnpsykiatern«, men visste inte om hon skulle klara det.)

»Har du lust att gå till psykiatern efteråt, Mona? Är det viktigt för dig?«

»Undrar du om jag vill det? Vad som helst utom det!«

»Lyssna noga då, lilla vän. Du kommer inte att behöva det om du är uppmärksam på det vi ska se.«

»Är det sant? Och är det inte farligt att strunta i att gå till ... « (Hon tvekade igen och valde det enklare ordet.) »... doktorn?«

»Nej, det är inte farligt. Jag lovar och svär på all jordens skönhet.«

*

Henry och Mona gick uppför en labyrinth av trappor och hamnade i en ganska liten sal. De flesta besökare gick rakt igenom den; nästan ingen brydde sig om att se på verket som hängde där. Henry släppte Monas hand och sade med oändligt mild röst:

»Titta nu, Mona. Titta så länge du vill så att du verkligen ser.«

Och Mona ställde sig respektfullt framför en målning med många skador; den hade flera sprickor och färgen hade försvunnit på några ställen. Vid en första anblick gav den intryck av att tillhöra ett avlägset förflutet. Henry betraktade den också, men han betraktade framför allt sin dotterdotter och kunde förnimma hennes vankelmod och förundran. Hon rynkade pannan och kvävde lite generat ett skratt. Han visste att en tioårig flickunge, hur livlig, nyfiken, känslig och smart hon än var, inte omedelbart skulle falla i extas inför ett mästerverk från renässansen. Han visste att det – till skillnad från

en tanke man får sig serverad – tar tid och koncentration att tränga in i ett konstverk, och att det inte alltid är lätt att ta det till sig. Han visste också att Mona skulle godta lekens villkor och att hon trots att hon kände sig rådvill skulle betrakta verket ingående och vara uppmärksam på former, färger och material eftersom det var han som bad henne göra det.

Bilden var tydligt uppdelad i två fält. Längst upp till vänster syntes en bit av en fontän och framför den, som på en fris, fyra unga kvinnor med långt lockigt hår. De var häpnadsväckande lika utseendemässigt och stod så tätt intill varandra att de tycktes bilda en mänsklig flerfärgad girland: den första från vänster var iförd en grön klänning draperad med ett malvafärgat tyg, den andra var klädd i vitt, den tredje i rosa och den fjärde i gulorange. Det flerfärgade foljet tycktes röra sig framåt mot en ensam femte kvinna som stod på målningens högra sida. Hon var ung och oerhört vacker, bar ett magnifikt hängsmycke och en purpurfärgad klänning som avtecknade sig mot en neutral bakgrund. Hon tycktes också röra sig framåt som om hon gick de andra till mötes. Hon höll fram ett tygstycke av något slag, på vilket en av kvinnorna – i rosa – försiktigt lade något. Vad var det? Omöjligt att säga. Föremålet var utsuddat. I förgrunden till höger om kvinnan stod en liten ljushårig, till synes ganska glad pojke avbildad i profil. Väggytan bakom dem var odekorerad: där fanns bara, som motvikt till fontänen, en stympad otydlig pelare längst ut till höger på målningen.

Mona var med på leken. Men efter sex minuter hade hon fått mer än nog. Sex minuter framför en gammal tavla utgjorde en ovanlig prövning. Så hon vände sig till sin morfar och började prata.

»Dadé, den är i väldigt dåligt skick, din tavla! Fast jämfört med ditt ansikte ser den helt ny ut . . .«, sade hon med en fräckhet hon ensam kunde tillåta sig.

Henry såg på tavlan med alla dess ärr och skavanker. Han måste nog ge henne rätt.

»Du borde lyssna på mig i stället för att prata strunt . . . 'Tavla', säger du. Fel. Det är faktiskt inte en tavla, Mona. Det är en 'fresk'. Vet du vad en fresk är?«